
ORPHEUS.

ELSŐ DARAB.

1790dik VIZ-ÖNTŐ' HAVA.

I.

FÖ-CANCELLARIUS
GRÓF PÁLFFY KÁROLY
UR EXCELLENT.

Levele, a' Voltaire Henriásának fordítójához, Pétzeli József Úrhoz.

Monfieur !

En parcourant la Henriade Hongroise, j' ai trouvé que Vous avez tres bien rendu les idées de l'Homme celebre, qui nous a donné ce charmant poëme. Vous faites bien voir, combien notre langue est riche, & qu' elle ne le cede a aucun pour la force des expressions. Vous venes Monfieur, enrichir la Litterature Hongroise

d'

d' un Ouvrage qui fera honneur a la Patrie, et qui Vous merite tous les suffrages des Vos-Compatriotes. Puissies Vous, Monsieur, ne point Vous borner a cet essay, et nous faire connoitre successivement Vos Productions ulterieures. Je saisirai avec empressement au retour de Sa Majesté la premiere Occasion de presenter a Elle Votre Ouvrage, & je ne doute pas qv' Elle ne verra avec plaisir le progres, que font les talents dans Ses Etats. Je desirerai d' avoir une occasion a' Vous temoigner ma satisfaction, ainsi que les assurances de la consideration distingvée avec la qvelle j'ai l' honneur d' etre

Monsieur

Votre

tres humble Serviteur
le Comte Charles Pálffy.

a Vienne le 19me de

Máy 1787.

MA-

MAGYARÚL *)

Tiszteletes Úr,
bizodalmas Uram!

El - olvasván a' Magyar Henriást, láttam hogy az Úr annak a' nevezetes nagy Embernek ideáit, a' ki nekünk ezt a' tisztelett Poemát adta, szerentsésen tette - által. Meg - mutatta ezzel az Úr, melly gazdag a' mi Nyelvünk, és hogy a' ki - fejezéseknek hathatóságában egy Nyelvnek sem enged. Valóban egy olly munkával gaz-

---

* Hogy ez a' fordítás az eredetitől igen sokban különbözik, azt látja minden, a' ki a' frantzot tsak valamennyire is érti. Ugy igyekeztem ezt le - fordítani a' mint gondoltam hogy maga irta volna Nemzetünknek ELSŐJE, ha Magyarúl irt volna; mert az én szememben az a' helyyes, okos és igaz fordítás.

SZÉPHALMY,

gazdagítá- meg a' magyar Litteraturát, a'
 mely emelni fogja a' Haza ditsőtségét, és
 a' mellyel minden Hazafi társainak javallá-
 sát meg- érdemli. Bár meg ne elégedne
 ez eggyel! bár minél hamarább újabb
 munkáit láthatnánk! Nyughatatlanúl várom
 azt az első alkalmatofságot, a' mellyben
 Ö Felségének haza jövetelével, az Úr
 munkáját bé-mutathassam, 's nem kételke-
 dem semmit hogy gyönyörködve fogja
 látni azt, melly elő- menetelt tesznek bi-
 rodalmának tanúltt fiai. Óhajtom hogy al-
 kalmatofságom legyen ezen való örööm-
 nek, 's azon meg- különböztetett betsü-
 letnek jelét adni, a' mellyel vagyok

Tifzteletes Uram,

az Úrnak

kész köteles szolgája

Gróff Pállfy Károly

Bétsben Majusnak 19d.

1787.

II.

B. PRÓNAY LÁSZLÓ ÚR
EXCELLENTZIÁJA
KAZINCZYHOZ.

Mi tagadás? remegve nyúlok tollamhoz. Szenteltt Magyarinak magyarul kellene felelnem. Külön-bizodalmit érdeme-fen köszönöm. — — És ugyan ezen ipar-kodó buzgoságú tapsolással fogadtam én az Úr Magyar íremek munkáit. Azoknak édes olvasásabeli el - ragadtatáfomban több enyhülést érzettem roskadt testemben is, mint a' hollyat a' feredő és az orvosságok nékem most nyujthatnak. Áldom én az Urban Nemzetünk' Gondvifelését, a' ki éppen Nyelvünknek hanyatlásával azt vég-ső el - enyészététől illy gyökeres Hazafi fel - ébresztésével hatalmasan fent tartja. És ki tudja, nem reménylhetjük é mi is azon derülttebb időket, a' mellyre most a' Né-metek váratlanúl virradtak? — Hajdan a'

Ro-

Rómaiaktól el-tapoftatván, a' Frantziák-tól foká nyomattatván, Nye'vek egyedül az akkor homályban élő *Bardusok* által tartatott-meg pihegésében. Most el-jöve az idő 's az óra, mellyben ezen nagyra költt Nemzet Nyelvének erejét régi Poé-táiban keresi, sőt találja, 's azon fogva véghetetlenül emeli. Erőfen el-vagyok én arról hitetve, hogy a' Magyar Nyelv' végső el múlásának tzelja még nem jelent-bé; mert soha sem érte-el azon magafsá-gát vagy ki-terjedését, a' melly után mindenek öszve-omlani szoktak e' múlan-dó Világban. Méltán és biztosan igye-keznek tehát nyájas Nyelvünk' gyarapodá-sán azok, a' kik azzal velőfen bírnak. A' Ráth által ígértt Lexicon e' végre igen szolgált volna. Örökös kár, hogy ezen betses szándék nem tellyesfedhetett. A' Magyar Nyelv felséges vólta 's a' Nemzet' tekintete a' Jelentő írásban már is meg-vagyon mutatva: mit lehetett volna tehát várni magából a' derék-munkából? Igy

fok-

fokszor a' jó.-szándék fűtbe megyen ki-
pótolhatatlanúl. Tápláljon mindazáltal az
édes reménység bennünket. — — Én leg-
alább fanaticus betsüllője vagyok hazai
nyelvünknek, 's mind azoknak, a' kik
azt a' végső feledékenységtől óltalmazták.
Ezek között az Urnak Nevét meg-külöm-
böztetve tisztelni fogom, 's — — . Ribári
Feredőben, Jún. 13-dikán, 1788. *)

III.

*) Ezen két Levél világosan mutatja azt, hogy
Hazánknak tisztelt Fijai között fokban vagy-
nak oly érzékenyek, a' kik Litteraturánk-
nak zfenge gyümöltseit kegyességgel fogad-
ják, 's apolgotáfokat ajánlják. Meg-
vezett Nagyjaink eránt való háládatofság-
ból 's hazafiúi örvendezésből adtam én ezek-
nek leg-elöl helyt hólnapos írásomban;
hadd ragadtasson munkára ezeknek el-hevítő
olvasáfok által ismét valamelly érdemes Ha-
zafi; és azok, a' kik tsüggedni kezdenek,
végyenek vigasztalást.

SZÉPHALMY

B

III.

HELVETIUS ÚR

GRÓF — — — NAK

a'

PETERSBURGI ACADEMIA

PRAESESÉNEK.

Fel nem akadván azokon, a' mellyekkel a' TE betses Leveled az én gyarlóságomnak hízelkede, örvendek NÉKED, örvendek hazafi társaidnak azon buzgóságon mellyet a' józan-okofság világának előmenetele eránt mutatfz. Az Egek gondskodva teremtenek olly Férfiakat, a' kik egy Nemzetnek characterét és tanulását neveljék, és jövődö ditsőségének fundamentomát meg-vefsék. A' Czár tsak első rajzolását tette-meg annak a' nagy munkának, mellyet TE most vége felé közelítefsz. Arra hogy egy egész Nemzet mozgásba hozattafson, szükség hogy

hogy egynehány nagy emberek forban
 kövessék egymást. Eggy Fejedelemnek
 minden kétség kívül hathatósabb módjai
 vagynak a' vételkedés fel - indítására ,
 mint a' leg - meg - bízottabb nagy tehetségű
 Tisztjének is: de az olly főben lévő
 nagy elme , mint a' TIÉD , ki - pótolja az
 említett móddal nem - bírás. Te a' sze-
 rensének minden ajándékait egygyütt bírod.
 A' fényes születésnek , a' külső tekintet-
 nek és a' gazdagságnak javait más Na-
 gyok egygyütt bírják véled : egyedül
 a' ditsőiségre törekedés különböztethet-
 meg TÉGEDET töllök. Ez az eggy , a'
 melly még hátra vagyon hogy meg-nyerd.
 A' nagy elme ezt tartja a' leg-méltóbb
 jutalomnak; mert az mindenkor záloga az
 egész Nép tiszteletének. Temérdek sok
 hatalmas Nemzeteknek ditsőiségét el - te-
 mették nagy Várofaiknak öszve - omlado-
 zott falai. — Általad a' Rufiai - Róma
 még akkor is fenn állhat , a' midőn az
 idő annak hatalmát régen semmivé tette.

Ha a' Görögök Afriának fel - dülésán kívül nem tettek volna egyebet, most el volna felejtve nevek. A' tudományoknak és a' szép Mesterségeknek tulajdoníthatják azt, hogy mi még most is bámuló tisztelettel emlitjük neveiket.

Még most is kezeink közt vagynak azok a' háládatosság jelei, a' mellyet Rómának Oratorai és Poétái a' Maecenas és Augustus jó tetteiért magok után hagytak. Az Ezek bőv - kezüiségeknek köszönhetjük mi a' Horatius és Virgilius halhatatlan irásait. TE az ő nyomdokait fogod követni, midőn Hazádban a' gondolkozás szabadságának védelmedet nyújtod. Ne engedd hogy a' superstitio és a' Theologia ollója a' gondolkozás szárnyait metszegeffe. Mit árthat gondolatainknak szabad ki - mondása? Gyakorta az elmének el-tévelyedése a' fetétségnek leg-belsőbb kebeléből is fúgárt hozott - ki. Tsak azok a' tévelygések hintettek a' Nép közzé

meg-

meg-hasonlást és zenebonákat, a' melyek a' Fanatismust és superstitiót akarták szentnek tartattatni.

Nékem úgy tetszik Excellentiádnak Leveléből, hogy Excellentiád egy kevéssé kételkedik igyekezeteinek szerentsés ki-menetelén; és ez a' kételkedés talám onnan származott, hogy némely Hazai íróknak nehéz vala az írásbéli szabadságot meg-szerzeni. Pedig ez a' szabadság el-múlhatatlanúl szükséges. Ha béklyó van lábainkon nem szabadunk; kénytelenek vagyunk úgy bukni.

Hogy a' tudományokban nevezetes embereink támadjanak, nem elég reájok bővséget tölteni, főt ezt a' tzelt még a' vesztegetés által sem érhetjük-el. A' gazdagság gyakorta el-öli a' tudományt. A' bővöködő el-fojtja a' ditsőség szerezését a' javaival való élésben. A' tudományi érdemet meg-külömböztetéssel 's

betsüléssel kell meg-jutalmazni. A' mozgásba-hozott fel-lobbantott önnön szerepet az elmének fok el-rejtett ajándékait fordítja munkára; a' nyereség kétségtetése meg-alatsonyítja, le-görbíti azt. — Meg-érdemlette volna é Apolló a' Poéták magasztalását, ha tsak Isten lett volna, és ha Admetushoz nem szállott volna le, tsordáját örzeni, 's a' Muzsák közt nem énekelt volna.

A' Fejedelmek' kezében lévő méltóságok olyanok, mint a' Tündérek talismánjai, mellyeket ezek leg-kedvesebb tisztelőjöknek ajándékoznak. Ezen Talismánok azonnal el-vefztik erejüket, mihelyt azzal bírójok rofszúl él.

Arra, hogy a' Mofzkva Tudósok még szorofsabban kötfeffenek - öfzve Európának egyéb Nemzeti Tudósaival, 's vételkedésre indítaffanak, eggy igen - foganatos eszköz még az, hogy a' XIVd. Lajos
pél-

példája szerint, a' külföldi Tudókok részeltetsenek azon betsületben, mellyet TE Tudós Hazádfiainak rendeltél. Egy Mofzkva Frantzia Országban egy Voltairral, Angliában egy Hummel köttetvén-öfzve, fel-fog indítatni az ő írásoknak olvasására, 's azon lepsz, hogy hasonlót írhaflon. Így terjed-széllyel a' Világofság, 's eként gyúlad a' vetélkedés tüze.

Excellentziád látja, hogy az a' buzgóság, a' mellyel a' tudományoknak a' Mesterségeknek, 's közönségesen az emberi elme munkáinak elő-menetele eránt gondoskodik, reá szälla lelkemre, 's megerősített engemet azon igazságokban, a' a' mellyek nem esméretlenek ELÖTTED. Az, a' mit TÖLLED utóljára óhajtok megnyerni, az, hogy hidd-el, hogy ERANTAD a' leg-méljebb tífztelettel vagyok

(ford. KALLÓS DÁNIEL)

B 4

IV.

IV.

VIRGILIUS ECCLOGÁINAK

KÖSZEGI

RAJNIS JÓZSEF ÚR

által tett

FORDÍTÁSÁRA.

Oh igaz tükör! tsoda fény! együgyü
 Tiszta Természet! mi keferves átok,
 Vagy gonosz - jelben születés, nyomorgat
 Annyi fok embert!

Mennyien vagynak, kik előtt homályban
 Rejtetik fényed; tapogátva járnak
 A' vakok sűrűn feketültt sötétben,
 'S nyögnek, utánad.

Ritka olly boldog fok ezer közül is,
 A' kinek pillant valamelly szikrátskád;
 Századok szülnek tsak egyet, ki téged
 Láthat egészen:

Hogy

Hogy vezett Nyelvünk, szomorú valóban:
Rólla hogy még is lehetünk reményben,
Bóldogabb Század Magyaroknak adta

Köszegi Rajnif.

Róma' zöldellő mezején ki hajdan
Szent Theocrítnek szavaként mosolygott,
A' kegyes Virgil', magyarul - is immár

Általa hangzik.

És mi természet' nyomaként, mi gyengültt -
Édefen szállasz: nem erőltet Irod:
Nem szorúlsz kínnal Magyar öltözetbe

Erdei Kegye - szűz!

Járd szerentsésen kiesültt mezőnket,
Es tanítsd nyájasb rebegésre Népét,
Kényesebb ízlést te lehelj az ájultt

Ize - veszettnek.

Járv magasztalván koszorúd' kötőjét,
A' kinek bóldog keze úgy ki fűzött
Szép virágokkal, ki foha nem ártott

Gyenge tagodnak.

Sőt Te jó kedvvel mosolyogj reá is,
 Kérd, hogy Aeneást, ugyan olly szerentsés
 Éneket, mennél hamarább, fejezze,
 'S fényre botsássa.

Azt tsodáltában ázután tanulhat
 Irni Árpádot diadalmi fényben:
 Vagy mi más nagy Vért, valamelly anyának
 Drága Szülöttjét,

A' kiben méltóbb örömét Hazánk-is
 Lássa, 's kérkedjék igazán: miképpen
 Kérkedik széllyel deli Henriáfsal
 Frantzia Ország.

RÉVAI MIKLÓS.

V.

V.

A' MŰSÁKHOZ.

Oh kegyes Músák, kik az Embereknek
Szívek érzefit fok ezer fogásra
Hajtogatjátok, valamint azon lágy

Gyenge viafszat!

Kiknek Istenként az egész világon
Most-is áldoznak, 's szerető szemekkel
Rá-mofolygáftok vetekedve várja

Annyi fok Ember!

Már elég: Minket tudom hogy szerettek,
'S a' Magyar tömjén betses hogy valóban:
Imé Rajnisnak mofolyogtok - is már

Tízta szemekkel.

FEHÉR GYÖRGY.

PÓP

VI.
PÓP NEWTONRA.

Anglusúl.

All nature and her laws lay hid in night,
God said: *Let Newton be!* and all was
light.

Magyarúl:

Setétbe borúlt vólt Természet, 's Törvénye,
Mond' az Úr: *Légy' Newton!* 's meg-lett a'
Nap' fényje.

Superint. SZILÁGYI.

VII.

LICINIUSHOZ.

Horátiusból: *Reſtius vives.*

Rendefebben élsz, Licini, ha mélyre
 Sem sietsz mindég, sem; előre tartván
 Szél - veszes zajtól, igen a' tsavargó
 Partra nem ügyelsz.

A' ki óhajtoz' csak arány közép - szert,
 Nem kap az bizvást meg - avúltt vityilló *)
 Szenyjein; nem kap fok irigy szemet szúrtt
 Nagy Palotákon.

Többször ingatják szelek a' temérdek
 Szál - fenyőt, fulyosbb zuhanással esnek
 A' magas tornyok; 's az egekbe költt tűz
 Nagy hegyeket tsap.

Jót

---

*) Vityilló, kalyiba, kunyhó.

Jót reményl roszban, de visszont gonosztól
 Retteg a' jóban, az igen nemes szív.
 Isten a' borzas telet újra hozza

'S el-vizzi ismét.

Nem, ha most rosz állapotod, nem úgy lesz
 Még jövődöben: Valahára Phoebus
 Hallgató Múzsát tziterával ébrefzt;-

'S nem nyilakat fzőr

Ive mindenkor. Nyomorúltt idődben
 Légy erőfs, 's bízzál. Okofan' ugyan Te
 Vond - le, jó fzélel sebefen vezetvén
 Büszke vitorlád'.

D. FÖLDI.

VII.

VIII.

A' VERÉB.

Hefs, Madár, hefs! mond a' Gazda, mert ezt
 én szántottam,
 Én vetettem, boronáltam, érte én fáradtam.
 Vefs te is, ha enni akarsz; mert ha rajta érlek,
 Nyakad szegem tolvaj! többé tudd-meg hogy
 nem kérlek.

Oh kegyetlen! mért fajnállasz egy sze-
 metskét töllem?
 Mond a' Madár, azt gondolod, nem élhetsz fe-
 löllem.

Egy két szemmel el-nem fogynál, enyhítném
 éhségem
 Én is, és néked-is jutna; Ne légy ellensé-
 gem.

Ha elég van, 's el-nem fogyna, engedd ré-
 fzesülni

A' Szegényt-is; irigységből ne kívánd meg-
 ölni.

Sze-

Szerezz Koma! mond az Öreg, te is, 's
 lepsz mit enni,
 Mert bõrivel fizet a' ki másén akar élni.
 Hadd-el, Apa! mond' a' fia; ám marad né-
 ked - 'is,
 Hadd jusson vagy egy szemetske szegény Ve-
 rébnek - is.
 Ha a' fogát mind ki fzednék, ki-máséból lopott,
 Magunk közt - is alig kapnánk fogast száz közt
 hatot.

Cons. ARANKA.

IX.

IX.

BÁRÓ RÁDAYNAK
PÉTZELI PALOTÁJA.

(festetett 1766ban.)

A' Plaffondban az el ragadtatott Phaëton szekere látszik; az oldal-falakon pedig festések függenek a' következő forokkal: *)

I. Veszétet köszönje magának.

1. Többet kérsz, Phaëton, mint sem próbátlan erőd bír. --
2. Így jár, a' ki tanáts nélkül jár, tsak maga kényjén. --
3. Ez noha tsak költmény, de jelentő tzélja valóság. --
4. Nints

---

*) Vétettek az Ovidius Metamorphosifaiból.
Phaëton; -- arany-idő; -- vas idő; --
Özön-víz; -- Silenus; -- Narcissus; --

C

Ulyf-

4. Nints ingyen femmi, jár minden már ma do-
logal. --
5. Nap - fény váltja - fel a' felhőket; és öröm a'
bút. --
6. Ha bora van, nem vágy Phaëton szekerére
Silénus. --
7. Már az arany ártatlan idő tsak híribe' van
fel. --
8. Rettenetefség még tsak nézni - is; hát így
vefzni! --
9. A' ki magát szereti, az nem jól nézte magát
meg. --
10. Dugd - bé jól füledet, mert szép hangú sza-
vok ámít. --
11. Itt igazán bé - tölt, hogy bú - járása bolond-
nak. --
12. Menj most a' hegy alól ofstromnak; nem le-
het úgy é?
13. A' fösvényeknek nem övék, még a' mi
övék is. --
14. Val-

Ulysses a' Syrenek között; -- Enceladus; --
Midás; Philemon és Baucis. -- -- Ezek a'
képek magára a' falra vagynak fekete szín-
nel, mintha függenének, festve.

14. Vallani ha kívánsz szégyent, vágyj nagyra, 's el-éred -
 15. Philemon és Baucis tud gazdálkodni kevésből.

II. Nem szül jót a' maga' hittség.

B. Idösb RÁDAY GEDEON.

X.

T Ö R E D É K

A'

WIELAND DIOGENESÉBÖL

Ö egyy, párnákból épült kis thronuson, kevésbé hátra hajtván magát, fekiüdt, és a' mint mondám a' kis kutyájával játszott. Által ellenben ült egyy ifjú ember, kiről a' természet sokat ígért, —

C 2

és

és a' ki Xenokratesnél hallotta, hogy az embernek bé-kell a' szemeit hányni, annyi tehetségét nem érezvén, hogy a' szép intselkedésnek fel-nyitott szemekkel ellene állhafson. Az iffjú embernek nem volt az a' bátorsága, hogy szemeit egéfszen be-zárja, hanem a' földre nézett — és ott szerentsétlenségére szemébe egy kis láb ötlük, a' hollyannak a' fürdőből ki-fzálló Grátzia' lábát képzelhetni; de csak kevéssel volt fe'yebb a' bokájánál kitakarva. Az reátok, 's reám nézve femmi fem, de felettéb fok volt az Iffjúra nézve. Refzketve 's tévelyegve vont a' szemét vissza, a' Szépre nézett, 's újra a' kutyára, 's megint újra a' láb-szőnyegre: de a' szép kis láb az -alatt láthatatlanná tette magát. Az Iffjú azt bánta; rebegő szavak hullottak ajakiról, — egyébről, nem arról a' mit érzett. A' Szép a' kis kutyáját fimogatta; a' kutya enyelgett előtte, kis lábával a' kendőjén kaparázott, 's azután édes — nevetéssel,

fel, mondtam volna, ha a' kutyák nevetni tudnának, — nézett reája; újra a' kendőjén kaparázott, és e' játék alatt — (a' szép éppen Parrhadiusnak *) jobb kéz felől függő Lédáján **) legelte szemeit) — a' felét egygy igen fehér, és ekefen pihegő mellynek ki-bontotta. Az Ifjú pislogott, 's el-ragadtatva erőlködött a' lehellésben. — A' kis kutya hátsó lábaival az ölében állott, az első jobb lábát pedig a' szépen-dobogó melyre támasztotta. és félig ki-tátott szájjal, a' vágyódásnak e' éven jelentésével, nézett-fel a' szemébe. A' Szép meg-tsókolgatta kutyátskáját, kis hizekedőjének nevezte, és a' száját mézes téztakkal dugta-tele. Az Ifjúnak már nem volt ereje a' földre nézni. — Én ki-loptam magamat.

C 3

Útam-

*) Parrhadius egy híres Görög kép-író. --

**) Egy Feltés, melly Lédát és a' hattyúvá vált Iuplters adta-elő.

Útamban láttam Aristippust rózsákkal
 kőszorúzva, és egész Arábiát körülette
 illatozva, a' gazdag Kliniás Vendégségé-
 ből vissza-térni. Hosszú felyembe volt
 öltözve, és körül-belől fénylett azon
 zsákmánytól, mellyet kevés idővel az
 előtt szirakúzi Dieneftől nyert vala. Eggy
 vidám Iff akkal tellyes Udvar tsapodárko-
 dott körülette: és valamint Bacchus a'
 Szatirusok' és Faunusok között, közép-
 pen ment, 's őket tulajdon. böltsefségére
 tanította. Anubisra a' kis kutyák párt-
 fogó Istenére esküszöm, vefszen-el bár
 mind botom, mind tarisznyám, ha Arisz-
 tippus nem a' Danae kis kutyájától tanúl-
 ta minden böltsefségét. Hizekedjetek a'
 Nagyok' és Gazdagok' gyarlóságának,
 enyelegjetek indulatjaiknak, avagy moz-
 dítfsátok-elő titkos kívánságaikat, úgy
 tettetvén magatokat, mintha az észre nem
 vennétek: — így tele rakják a' szátokat mé-
 zes tézttákkal; Ez az egész titok! —

„ Nints

„Nints több, tsak ennyi?„ Eggy betü
fints.

VITÉZ IMRE.

XI.

E G G Y
HIRRE-VÁGYÓHOZ

Eredj, Bolond! győzd-meg kőzfálit Hegyek-
nek.

Hogy tetsél, és forogj nyelvén Gyermekek-
nek.

Cons. ARANKA.

C 4

XII.

XII.
E G G Y
H A R A G O S H O Z.

I 7 8 8.

Imé megint ropogtatod
Haragodnak füzeit;
Reám fűrűn ugrattatod
Annak dühös íveit.

Nagyon érzi gyenge szívem
A' kegyetlen febeket;
Alig bírja szegény fejem
A' rá gyűltt bús terheket.

A' mikor tsak te egyedül
Fenekedel ellenem,
Ugy látfzik, hogy minden felül
Left hány a' veszedelem.

Ugyan azért rab-kötéllel,
Szorongatom kedvemet

Egy.

Egymást üző bús - tseppekkel
Fereztem kebelemet.

Tudom, nem adsz hitelt ennek:
De kérdezd - meg ágyamat
Meg - vallja ő, melly fok könnyek
Bontogatják álmamat.

Fájdalmim közt gyakor ízben
Serkenget e' gondolat
Hogy nem érzem magam' bűnben,
'S vígafztaláft adogat.

De, hogy ellened femmiben
Nem találok vétkeket,
Keferveim mérgefebben
Feszegetik meljemet,

Szánom hogy te engem gyűlölsz,
Epeztem - is lelkeket,
De hogy méltatlanúl gyűlölsz
Jobban szánlak tégedet.

Ugyan azért foká 's nagyon
Hánytam 's ráztam ezemet,

C 5

Hogy

Hogy mi-módon fojtsam agyon
Lobbantt barom tüzedet?

Ezt véltem leg-jobbnak lenni
Ha szülök egy éneket,
Mert ez lággyá tudja tenni
Az átzélos szíveket.

Szánj-meg, Lelkem! ne üldözz már!
Jó kedvemet ne keverd,
'S ha bánatom le-nyugszik már
Kérlek többé fel-ne verd.

Szeretetedet nem kérem,
Sem hajlandóságodat!
Mind ezekre meg-esmérem
Méltatlannak magamat.

Tsak-hogy egyfzer fzedd már rendbe
Forró indulatidat;
Erefzd mélyen a' hüvelybe
Vagdalkózó kardodat!

DÖME KÁROLY.

XIII.

XIII.

A' MAJOM és A' RÓKA.

N é m e t b ő l

Nevezz nekem egy oly elmés állatot,
 a' melyet mindenkben ne tudjak
 hímezni *)! így méréfzkedett a' Majom
 öfzve - vetni magát a' Rokával: — De a'
 Róka ezt felelé: Nevezz hát akár - melly
 Nemptelent, a' melly méltónak gondolna
 tégedet hímezni.

* * *

Nemzetembéli Írók! — szólljak é még
 világofabban?

ASZALAY JÁNOS.

---

*) Itt állott: *követni*. De minthogy az nem
 csak *imitárit*, hanem *sequi-t* is tészzen, bí-
 zodalmafán ki - töröltem, 's a' *hímezni*vel
 váltottam fel. Ennek értelme meg - határ-
 zottabb.

XIV.

GLYCERION.

WIELANDNAK
DIOGENESÉBŐL.

A h nints többé a' kit fzerettem,
Az a' jó nyájás Lélek!
Ő véle mindent el - vesztettem,
'S meg sem kapom míg élek.

Ő érdemli szívem' fájdalmát,
'S terhes fulyját kínomnak;
'S egyedül tsak az ő sír - halmát
Hívom tulajdonomnak.

A' hová őtet temettetem
Senkinek fints tudtára;
'S szép tellyes rozsákat ültettem
Szomorú sír - halmára.

Mellyek olly szépen virágoznak,
Mint az ő szép kebele,

'S

'S ott kedvesebben illatoznak
Jobb szaggal lévén tele.

Én egyfzer minden esztendőben
A' helyet meg - kerésem,
Holott egy magános erdőben
Nyugszik az én Kedvesem.

Búsultt szívemnek únalomban,
Rózsát vévén kezembe,
Igy virágzottál hajdanában
El - gondolom lelkembe'.

'S el - tépvén halvány leveleit
Sírjára hintegetem,
'S iffjúságomnak örömeit
Könnyezve emlegetem.

Ez érzékeny harmatozatja
Hív szívem' fájdalmának
Légyen kedvellett áldozatja
Kedvesem árnyékának.

SZABÓ LÁSZLÓ.

XV.

XV.

A Z Ö R E G

é s

F I Ó K G A L A M B.

A' fiók Gal. Ugyan igaz é az, hogy a' Sas olly nevezetes Madár, hogy a' Madarak' Királyjának méltán neveztetetik?

Az öreg Gal. Valósággal igaz.

A' fiók Gal. De miben áll kiváltképpen az ö Elsősége? a' Nagyságában?

Az öreg Gal. Nem tsak; — Sebes tekintete, mellyet fenki közzülünk utól nem érhet; éles nézése, mellyel a' legmagaffabb felhőkből - is ki-látja a' tengerben úszó halakat; ereje a' viadalra; okos előre való látása, mellyel minden lefelkedéseket el-kerül; nem elég nagy tulajdonságok é ezek?

A'

A' fiók Gal. Igen-is fokak! Ennékem ezt a' Madarat közelebből kell megismernem.

Az öreg Gal. Én azt néked nem óhajtom. Eggy rofsz van benne, melly minden Érdemeit el - rontja. Meg - öli a' nálánál kifibb Madarakat:

A' fiók Gal. Már az igen rút! De miért tselelfzi azt?

Az öreg Gal. Talám azt gondolod, hogy a' Király Nevet a' Madarak közt haszontalan viselné?

ASZALAY JÁNOS.

XVI.

XVI.

S Ó H A J T Á S.

Kafsa körül, Septembr. 21dik 1789.

Nyögdétsellő Szelötske,
Repülj Laurám felé,
'S jelentsd, hogy sóhajtás vagy;
De meg - ne mond kié!

Bús Tsermely, ha melléd jő,
Valld - meg, hogy könny valál: *)
De melly' szemből fakadtál,
Azt, Tfermely, meg - ne valld!

KAZINCZY.

J E G Y Z É S E K.

Ez a' kis ének Metaftafiónak írásaiban találtatik, 's, a' mint azt könyv-nélkül

---

*) Könyv, lacryma, Thraene; -- könyv, liber, Buch. -- -- Igy írta ezt Baróti Szabó Úr is, mind.

kül tudom, így vagyon: — Placido Zefiretto — Se trov' il car' oggetto, — Digli, che fei fospiro; — Ma non gli dir di chi! — Limpido Rusceletto — Se mai t' incontri in lei, — Dille che pianto fei; — Ma non le dir qual Ciglio — Crescer ti fè così. —

Nékem úgy tetszik, ha különben az önnön - szeretet, melly tulajdon munkáinkat szebbeknek festi, mint a' millyenek, 's azon nap' kedves emlékezete, mellyen ez a' dalom támadt, meg nem tsal, hogy a' Magyaroknak nem nagy oka vagyon az Olasz mellől hátra vonni magát. Legalább hízelkedem azzal magamnak, hogy nyertem azzal, midön a' *placido Zefiretto*

tot

---

mind addig, míg a' *Batsányi Úr* orthographiáját, mellyel hálá legyen az igazabb *Izlésnek* és *Révainak*! már *Íróink* nem élnek, el - nem tanúlta.

D

tot nem tsendes, hanem nyögdecsellő szellőnek, a' limpidó ruscelettot pedig nem tiszta patakknak, hanem búsnak, az az búsan zörgőnek, neveztem. — És minő voluptuosus hangzatok: nyögdecsellő Szellőtske, minő onomatopoea: sóhajtás! minő kedves jambusi numerus: *de meg-ne mond kié!* és: *azt, tsermelly, meg-ne vadd!* — kedves Anyai Nyelvünk! mikor fogják a' mi Szépeink érzeni, hogy valósággal szép vagy? hogy véghetetlenül felyű-haladod a' frantz perziflázst, a' német mormogást?

XVII.

TSALATTATÁS.

SZÁNTÓDON,

Juniusnak 8dikán 1789.

Im nappali kerületét már a' Nap bé - futotta,
 És szikrázó kerekeit a' tengerbe mártotta!
 Pirofs színre festi föld - szint a' Nap-nyugot' ha-
 tárit,

Alól fél - kerek formára ki - lövellvén fúgárit.
 Tanítja a' mesterséggel híres Apellefeket
 Keverni a' természetet - majmolgató színeket. —
 Más felől által - ellenben a' Nap - keleti részen
 Fel - költ 's pirosba öltözött a' Nap húga egészen.
 'S mivel Bátyja ortzájának láng - színű tekintete
 Rá eleven fúgáriból kevés részt érezthete,
 A' költsönözött fényesség olyan erőben látszik,
 Hogy Hecate Apollóval vetekedik és játszik.

Míg az Égnek e' két díszét gyönyörködve
 tfudáлом,
 Lafsanként szem - héjjaimat nehézíti az álom.

D 2

Laf.

Talám a' tsendes éjtfzaka meg-fokallván bajomat,

A' Hóld' fúgárira bizta kénfzeríttni álmomat. —
Jól van, ó deli Tfillagzat, jól van! szódat fogadom!

Tfak-hogy elébb szerelmemnek a' tartozáft megadom.

Szerelmemnek, — melly szerelem nem a' Vénus szerelme,

Hanem a' mellyel magához tsatolt egygy nemes elme;

Egygy hív, de fohá fem látott Barátnak szetete; —

Barátnak a' kit láttatlan ölelget egygy Remete. —
Jer hát én énekes Múzsám! a' Hóld-is kér tégedet,

Itt az esthajnal! zengedezd estvéli énekedet!
Emeld-fel hangos szavadat a' Tihani bértzekre',
'S úgy mosolyogj ama vidám Kaffai videkekre,
Mintha érzenéd, hogy hallja víg zengedezéfedet

Az is, a' ki szádba adta meg-fzokott énekedet. —

Bús vólt ő-is, 's nem engedett édes biztatásának

A'

A' kedves fénnyel tündöklő est-hajnal tífilla-
gának.

Kebelébe hívogatja gyászos temető írja,
Mikor biztos kézűlettel ezt az éneket írja,
Szólonnal együtt bóldognak senkit sem képzel-
hetett,

Ki-fogás nélkül bóldognak! míg el-nem temet-
tetett:

Bús vagy Te is, és életed volna tífupa fzenve-
dés,

Ha nem győzedelmeskedne a' bölts meg-elége-
dés.

Ki-költöztek agy-velödből a' játzsi gondolatok,
Halálra emlékeztetve, éneklepsz, ha múlatok.
Akármit kezd könnyű tollad 's akármiben dól-
gozik,

Utóbb leg-játzibb versed - is szent Hymnusa'
változik.

Mikor Vénus fel-vezeti estve a' tífilagokat,
Ugy nézed e' szürke színnel bé-vontt bóltóza-
tokat

Mintha a' halál udvara' árnyékos tornáztába'
Vándorló lelkem hallgatva utazna hazájába.

Innen van, hogy ez éneken kezdődik - el éjjelen
És álmosan andalogva e' verset énekelem. s -

Repítsd hát én lantos Músám, repítsd könnyü hangodat

Emeld - fel a' tfillagoknak pitvarához magadat.
Menj - el a' Hóldhoz, és kérd - meg az Est - hajnal lakását,

A' hol közel meg - találod szép fűgári forrását. —
Ah! kedveltető kepzéfek, vig képzéfek szünjetekek,

El-fáradtt szem-héjjaimnak már almot engedjetekek;
Sót kedves gondolatimat mind úgy igazgafsátok,
Hogy, függefztvén szenderedő érzéfimet reátok,
Gondolatim is olly kedves álommá változzanak,
'S az éjnek tsendes óráji édesdeden folyjanak.
Úgy is van! — alfzom: de édes érzéfim megmaradnak,

Gondolatim a' Kállai vidékekre ragadnak,
A' hol egy zöldes pázfittal gazdag sík - mezőn, látom
Mint fekfzik a' tó - melléken az én kedves Barátom *)

Én-

---

*) Kazinczy Aprilisnek vége táján, Biharból Kafsza felé térvén, Nyiregyháza és Kálló között egy tsárdán hála, 's ezen kedves est,

Énnékem a' már meg - töltt Hóld juttatta most
 efzembe

Barátomnak fzerelmeit: — ím! ő pedig ellenbe'
 Nézi az aranyos színben ragyogó Hóld farlóját,
 Visgálja a' szép Est-hajnalt, az éjnek hír - mon-
 dóját;

Számlálja az ezt követő tfillagoknak feregét
 Mint tarkítják erős színnel az erőtlen Hóld'
 egét;

'S a' sík ezüst színü vízbe botsátván fúgárjokat,
 Edefen tsiklándoztatják a' fzem - borítékokat —
 Egyfzer, a' Nap' nyugtá felé tekerítvén fzemeit
 Képzeli az én Barátom Balaton' vidékeit;

Hogy talám, mint ő le - dülve nyugfzik ezen
 tó - félen,

Úgy ül az ő Horváthja - is most a' Balaton - fze-
 len. —

Meg - botlik e' gondolaton 's egyget ugrik az
 álom,

'S hát ím álmomban magamat valóban ott talá-
 lom;

D 4

E1-

---

estvéjét, egy tó - fzelén töltötte. Az, a'
 mit én itt versekben adok - elő, nem az én
 képzelődéseimnek játéka, hanem az ő fzi-
 vének érzékenységei.

El-hagyja Kállót 's e' nagy tó-partra hoza
képzéfem;

Füreddel által-ellenbe zöld gyepen van fekvé-
fem;

Tihan kősziklás partjai, mint annyi lámpáskák-
kal,

Játfzodtatják szemeimet rák'-fogdosó fáklyákkal,
Mellyek' árnyékit a' vízben hofszan nyúlva ta-
lálom.

Repes szívem, és tünődik: — Valóság e, vagy
álom?

'S hát im a' síma márványként pallérozott vi-
zeken,

A' mint tfillog a' hóldból jött világofság kere-
ken,

Távolyról látok valamit Füred felől úszkálni,
Egy kis tsólnak 's két evező; — könnyü volt
ki-találni.

Sietnek és a' víz' színét keményen veregetik,
Azt véltem, hogy Eurydicém' levelét fiettetik.
Hát im ki-fzáll közel hozzám Chároni tekintet-
tel

Egy Révész, 's felém fietve jön ilyen ize-
nettel,

Hogy a' favanyú forrásra egy ifjú Úr érke-
zett,

Mi-

Mikor éppen a' Nap - fényből már az Ég ki-
vetkezett.

Kisdéd , de minden tagjával meg - eggyező ter-
mete ,

Férjfi színü , barna , vidám , 's eleven tekintete.
Kafsárol jött , a' mint mondja. — Ne szállj
többet , felelek ,

Ah ! Kálló mellett , 's Szántódon , két szerentsés
éjjelek !

Fel - kelek ; — mégyek — 'S im midön fel - kel-
ni erőlködöm ,

'S álmomban lankadt testemet emelgetvén küzf-
ködöm :

El - tűnik az édes álom , ki - nyílnak szem - héj-
jaim !

Tekintek , hát piros hajnalt mutatnak ablakaim.
A' veres színt jó erőben , de keskenyen mutatja
Nap - kelet felé látásom' hofszú határozatja :

De az Egnék többi része 's magafsabb bóltozatja
Tornyos felhökkel az idő' változást mutatja. —

Fel - ugrom és rám kerítem felső öltözetemet ,
Készülöre parantsolom lovamat 's szekezemet.

Míg az készül fel - öltözöm én is , és el - készülök
Édes gondolatok között szekezembe fel - ülök.

Kazinezy jö — menj szekezem 's lovam sebes
vágatva ,

D 5

Ha

Ha csak az álom meg nem tsal édesen hívogatva. —

El-érkezem a' rév - házhoz, de míg közel hajtaték,

Már a' vezres magyar tenger' zuhogása hallaték.
Héborgó napra változnak, hát a' tsendes éjjelek,
Nőnek a' habok, harfognak a' mord éjfszaki szelek.

Nézem az álmódott hajót; hát azt ott nem találom:

Ellenkező szél fúj — talám meg - is tsalt hát az álom!

Ah! nem lehet — tudom már én a' baráti szíveket,

Kik egymásnak távolyról - is meg - érzik szerelmeket.

'S hát ama' nagy szöllő - tőnek termett e arnyékában

Az álom? — mellyet az éjjel képzett szívem magában. *)

Kazinczy jő; és engemet a' Baráttság' Istene
Intett - meg, — 'S miért hartzolnak a' szelek ő ellene?

Me-

---

*) Aen. L. VI.

Megyek! ijjesz bár felyülről Te Licaon Le-
 ánya! *)

Süvölts és tsapkodj farkaddal Éjzrak' fene fár-
 kánya!

Fenyegetőzz bár fekete Szeretsenek' Királyja! **)

Törjön-el [bár a' szélvéfzben Révéfzem' kor-
 mány - fája!

EmelkedjeteK Hullámok! tfináljatok völgyeket!
 Mutafsátok-meg homokig bár e' nagy tó-fene-
 ket!

Haladja-meg harfogástok az égnek zörgéfeit!
 Rémitsétok-el magokat a' Thétis gyermekeit!
 Nagy út Füred! fok egy mértt-föld ellenkező
 Szelekkel:

De Kazinczy jö, — 's mit gondol Horváth e'
 vefzélyekkel?

Menjünk! — Tsak alíg indulunk - bé a' víznek
 tsekélyjén,

Bámúlj, fzerelmes Kazinczym! Barátod' fzeren-
 tséjén,

Fordúl á' Szél; — már éjzaki fúvását változ-
 tatta,

Eggy

*) Göntzöl - fzekere,

**) Cefeus.

Eggy kis déli szél az egész zajt le - tülapítot-
ta. — —

Ébredj Lelkem! és hord - elő éjtzakai álmodat,
Gyönyörködtesd, míg e' vízen hajókázol maga-
dat,

Most mindjárt — eggy óra alatt meg - látod Ka-
zinczydat,

Tsoportosan ajakára rakhatod tsókjaidat.

Oh nyugalom! óh álom! óh szerentsés neve-
zet!

Oh szerentsés szív! melly tsendes álomban - is
érezett!

Segítsétek déli szelek! toljátok tsólnakomat,
Hadd láfsam - meg mentől elébb szerelmes Bará-
tomat!

El - ne hagyj, édes Reménység! távozz kétes
gondolat!

Rejtsd - el az - alatt magadat a' Tihani bértz alatt,
Míg a' tulsó partra érek! — hogy ne is gon-
dolhassam,

Hogy édes reménységemben rúvál meg - tsalat-
tassam.

Botsáfs Baráttság' Istene! Kazinczynak szemére
Álmat, hogy érkezésemet ne is vegye észére:
Hanem, mint - eggy esméretlen bé - lépven szo-
bájába,

Eggy

Egy tsókkal ébreszthessem - fel nyugvó nyo-
szolyájába'.

Hadd álljak bofszút a' Lyánykán, kinek emlé-
kezete

Engem' nem rég' hív Barátom' szívéből ki - ker-
gete.

Most talám arról álmodoz, 's ha én meg - ölel-
hetem

Tsókommal az édes álmot majd én - is el - ker-
getem!

Ki - érünk — tellyesítsétek hát édes álmai-
mat,

'S adjátok - elő, Füredi Források! Kazinczimat!
Szólljatok ti kies halmok! új zöld fa-ültetések,
Magyarázzátok a' hangot szép Madár - szó zen-
gések.

Mondj hírt, éjjeli Vigyázó! a' tegnapi estvé-
ről,

Hol van az, a' ki én értem ide fáradt mészé-
ről?

Hol van Kazinczy? — Nintsen itt. — Ah!
tsalóka képzések!

Ah! szívet 's elmét fárasztó tündér örvendezé-
sek!

Hi-

Hihetetlen, hogy így bánjon a' szerető szívek-
kel

A' barátság! 's így meg - tsaljon engem' köl-
tött képekkel!

— — — — —
*Quid natum toties, crudélis, nunc quoque falsis
Ludis imaginibus? —*

HORVÁTH ADÁM.

XVIII.

XVIII.

Ú T A Z Á S O K.

ELSŐ LEVÉL.

K A S S A.

Az út Miskóltztól Kassáig tart. Szikszó, Garadna, Szurdok, Regétz, Enitzke, Bártza, Kassa. A' Vendég-fogadó. Az Útsza.

Kassa, Jun. 19d. 1789.

El nem képzelheted millyen nehezen jöttem - ki Miskóltzról! De az nem is leheté másképpen, minekutánna benne öt napot a' leg - érdemesebb emberek' társágában töltöttem - el. — Három órakor reggel már fogva voltak lovaim; 's nem tölt belé két óra, míg Szikszóra értem, noha azt ide egy Stacionak tartják. Ennyit

nyit teve a' reggeli égett-bor, és a jó áldomás' ígérete!

Miskóltztól Zsóltzáig egy három-fer-
tályig tartó töltés van, a' Sajó miatt,
mely magában ugyan nem nagy víz, de
mikor a' hegyeken a' hó olvad, vagy zá-
por esik, szélefen ki-önt. Erről most
tíz-tán láttam-ki a' Carpathuft, melyre
az Avasról *) olly haszontalanúl kandi-
káltam, mert közöttte és Miskóltz közt
femmi magas hegy nintsen. Bár tsak kö-
zelebbről láthatnám hamarább! De ha
majd Kaffán, Eperjefen és Lőtsén-is ol-
lyan Barátokra akadok, mint Miskóltzon
akadtam, közel belé telik egy hólnap
míg oda érek, 's vége lesz a' botaniza-
lásnak.

A'

---

*) Avasnak hívják Miskóltznak azt az Észak
felé néző hegy-oldalát, mellyben gazdag
pintzéi vagynak.

A' töltesen túl (engedd el-beszélni ezt, ha talám fietsz-ís Kafsát esmérni) útam nagy darabon fel-felé ment. Hijába szollígtattam Kotfisomat, kinek rövidümege alatt barnás háta-gerintzét hízelkedve ölelgették a' kedves Etéziák a' nyeregben. *A' mi nem lehet, Uram, tsak nem lehet: de érjünk fel tsak ama' partra, majd úgy megyünk le-felé egész Szikszóig, hogy a' Tatár sem ér utól, felele magyar szíves egyenességgel.* Rá bíztam a' hajtáft; befeküdtem kotfim' szegletébe, 's a' leg-édefebb reggeli álom szálla-meg, mellyből tsak a' nagy rázódás vert-fel, midőn kotfisom a' meredek partról nyargalva szaladt a' *Tatárok előtt le-felé!* — — Már előttem feküdt rétes völgyében a' Kálvinista *Szikszó*, (mert hogy az, Gothiai munkájú tornya 's szalma fedeles házai velem ki-találtatták még minekelötte szemeim a' vitorlán *kereasztet* vagy *kakaszt* láthattak) bóldog szöllő-hegyeivel, melyek dél és nyugot felől nem magas

E

he-

hegyeit egészen el-borították. Jobb-kéz felől mint-egy két mért földnyire a' Zemplényi Hegy-alljai hegyek' széleit, bal-kéz felől a' Kázsmárki 's Forrai termékeny szántó földeket; középen pedig azt a' zöldellő rétet láttam, mellyből néha a' Tiszába le-fiető Hernád tífllámlott. Bőséget mutatott mind a' már fárgúlni kezdő vetés, mind a' föld' fekete agyagja, 's ehhez hozzá járúlván a' Környék' szépsége, leg-inkább pedig a' Miskóltz szomszédsága, azt óhajtottam, hogy bár tsak ennek *à la Rousseau* lakosa lehetnék.

De bezzeg ellenkező az, a' mit Néked a' Forró és Szina közt fekvő környékről mondhatok. Apró domb, lapos keskeny völgy, ki-ritkított erdőség, félig ki-égett el-tsonkított tölgy-fák azok, a' mellyeket itt az Útazó lát. Bízvást ezt a' Környéket adhatta volna birtokúl Judásnak Klopstock. — Hát útjai! Ójd ettől a' vad-rátzot is, Isten! — szörnyű
rá-

rázását, 's lökéseit, egyedül a Regétzi Vár el-pusztult falainak meg-látása tü-rette - el velem mellyet régenten Fejedelem Rákótzty bírt. Most az, valamint hajdan - is, eggyüvé van kaptsolva a' Sáros Pataki Dominiummal, és — Camera-
lisch. *)

Ez a' görbe - Ország Forró mellett kezdődik, és egész Hidas-Némethiig tart, és így jó három mért földnyire. Kotsifom azt beszéllte, hogy Abaújnak eggy egész Szolgabíró-sága, mellyet *Csereháti Járásnak* neveznek, szint olyan mint a' Garadnai Környék. — Kár, hogy azt

E 2

Ga-

---

*) Azon idő óta, a' midőn ezen Levél írat-
tott, Mélt. Udvari Tanácsos 's Referendá-
rius SEMSEY ANDRÁS Urnak vagyon által-
adva. Kit régi törzsökös 's fényes Nem-
ből lett születése, tndományja, szíve, a'
Fejedelemnek 's Hazának kedvellése eggy
közönségesen tiszteltt Hazafi - társá tettek.

Garadnai Járásnak nem nevezik. Ez a fertelmes szó egészen hozzá illene görbeségéhez.

Enitzke, Kassa és Szina között, szalmás alacsony tóth házakat, 's egy tornyas 's négy oldal bátyás kastélyt mutat, en gout d' antique moderne, mellyet én még rendetlen 's alkalmatlan volta mellett-is, annyira szerettek. Ezt a' B. Meskó Familia bírja. Parton fekszik, 's keletre szép tér-réteket, erdős magas hegyeket 's ezeknek nyílása között a' Szalántzi Vár' omladékjait látja fok apró falukkal.

Láttam innen *Ujvárt* is, melly a' Vármegyének nevet adott. Most az egy közönséges díszetlen falu, egy Kálvini-ista Templommal és Gróff Csákiaknak Udvarbirói lakásokkal. Föld-vára alatt megyen-el a' Hernád.

Zse-

Zsebesnél, Kafsához három fertálynyira már kezdődik a' Chauffée, 's egyenes lineában megyen szinté a' Várofig. Bal kéz felől e' mellett nyugodalmasan, de minden éketség nélkül fekszik földözött zsindelyezetű épületeivel az agg diófák' árnyékában Bártza, melly a' még most is élő törzsökös Bárczay Familiának nevet ada. Kivánnám hogy Bártzát Kafsához illy közel bírhatnám, 's Bárczaynak hívnának. Kő ugyan köven nem maradna épületeiben: de kedves vén diófáim úgy maradnának a' mint most állanak, akár miként aber -ozna Kertészem, utat merő finorjával.

De előttünk a' Város! — — Egy hegyszögben fekszik az, körül - véve mindenfelől az apróbb vagy magassabb hegyektől, mellyek között az, a' melly túl rajta mintegy fél órányira emelkedik, leg - magassabb, és a' Bétsi néma Barátokéhoz hasonlít, tsak hogy tetején sem-

mi Klastrom nints, és hogy oldalait darabonként szántogatják. Az enyészetre fekvő dombok gabonát, a' keletre fekvők pedig bort termenek. Ezek közt a' Város alatt le-folyó Hernád szép réteket mosott, 's nintsen-is más felé Kafsának semmi nyílása azon kívül, a' mellyen én jöttem. A' Város hofsza a' Chausséval egy lineában fekszik, 's ez tfinálja hogy az idegen Utazó, míg a' Városba bé-nem ér, a' kevély nagy Templomon 's egynehány tornyon kívül nem lát egyebet hanem tsak fetét zsindeleyezetet. — A' külső-város széles helyen, de nyomorúltt viskókból épül; 's a' min szemem nagyon fel-akadt az, hogy az Utazó, midőn Kaffa felé közelít, leg-elől is *akasztó-fát* és *temetőt* lát. — — Nem lehetett volna é a' temetőnek egyik vagy másik oldalon helyet-találni? — 's be szép spectaculuma volna a' Chausséen kotsikázó Kaffai Szép-ségeknek, ha közel hozzájuk hóltt testek le-

lebegnének a' kötelen, 's a' Nap - enyészeti szellő dög-párát lehellne feléjük.

Nyóltz óra után vala az idő, midőn Kafsára bé-értem. Kotfisom a' fekete sashoz vitt, azt állítván hogy a' Városban bent több Fogadó nintsen; 's én meg-is nyugodtam rajta, mert az épület külső formája fokkal biztatott: de ójjon az Isten minden útast tölle. Közel kelle egy fertályig várokoznom, míg a' fok béna Vendég-fogadói Nymphák, a' konyhát üresen hagyván, fülön fogva hozták-elő a' Kellnert. Nem kaptam szobát az útszárara, mert azok el-vóltak foglalva egyről egyig, 's egy tömlötz forma fetét szurdékba vontam-meg magamat. — Parantsol valamit vatsorára Nagyságod? kérdé a' Kellner, mihelyt a' lábomat a' küszöbön bé-tevém. — Esznek itt Idegenek? — Ó számosan! — Mikor? — Fél óra múlva. — 'S kik? — Gavallérok, 's más ifjú emberek ő Excellentiájától, a' Vár-

megyétől, 's az Unter-Commiffiótól. — Jó! én köztök eszem. — Elő-vettem páltzámat, 's ki-mentem körül tekinteni a' Vároft.

Kafsának alsó kapujától a' felsőig, és így 1070. lépésnyire, eggy annyira széles útsza nyúlik - el, hogy azon a' nagy Templom - is el - fért, még pedig nem hofszában, hanem kereftül rajta. Szerentséjére a' Városnak és minden jó izlésű Lakofinak nem Friedrich építette azt, *) és így útszája nem *ſchnurgrad* épült, hanem irregularis tsavargású ellipfisre. — Centum capita appono (ezt a' fogadás formuláját a' Vatsora mellett tanúltam) hogy a' Berlin egyenes útszáji akár-melly punctum vifust válafszon a' Néző rajta nem fogják fzemeit úgy gyönyörködtetni, mint mi-
dön

---

*) Friedrich egyenes lineában építte az új-Város útszáit Berlinben.

dön Kafsának felső kapujában meg-áll, 's a' házak' falain égő lámpákokat szinte az alsó kapu körül lévő házakig ki-lát-hatja. — A' mi nékem első körül-nézé-sel leg-inkább tetszett, az a' Város nagy útfaját két ágban kereftül folyú *tsermely* patakotska. Úgy nevezem én is ezt a' Kafsaiak után, mert a' mint a' vatsora alatt tapasztaltam, ezek nem tudják hogy a' Pataknak, melly a' *Bachtól* jő, szintén úgy mint a' Part a' *Bordtól*, igaz magyar neve a' *tsermely*. Mitsoda nagy szolgálatra van ez ha tűz támad! millyen nagyra a' fzetet' ki-hordásában.

De jaj annak, a' ki itt gyalog jár! Az apró hegyes köveken, mert illyennel van ki-rakva a' Város, úgy el-fáradtam már is, mintha egész nap homokban jár-tam volna.

A' vatsora fellett, melly mind szegény, mind igen tsinatlan vólt, eggy ifjú Urral

jutottam barátságos esmérettségbe. Ez az ifjú B - - - Én úti Surtoutomban, a többiek frizrozott fejjel, 's a' leg - ujjabb szabású frakkokban, ültünk az asztalnál, midőn B - - - egy kis kurta arannyal ki - hánytt, de tsak fekete bárány prémes ég - szín mentétskében, veres nadrággal, széles ezüst kardját tsörtetvén, jött kö - zinkbe. Hejyet foglalt, 's olly különös, magának - tulajdon tréfát indított, hogy még én is, a' ki az egész asztalnál a' fang froidot akartam gardírozni *) édes nevetésre fakadtam. — Egy pohár bor mellett lettünk Barátokká, 's a' Kávét házba vitt; hol mostan a' Nemesség közzül fenki sem volt jelen. Három - négy asztalka körül egynehány Cancellista 's Kalmár - legény kergette a' Pagátot; én pedig B - - - t egy szál dákorára hívtam - ki. Tizenkét óra szakaszta - el egymástól. — A'udj tsen - defen.

MA-

*) Hidegen ülni, nevetni 's málok közzé egye - ledni nem akarni.

MÁSODIK LEVÉL.

K A S S A.

Héti-vásár. Metzenzöfök. Élés' drágasága. Physiognomiája 's öltözete a' Kassa körül lakozóknak. Hohérligény és kutya öldöfés. Architecturái izlés. Baróti Szabó Dávid, 's más Kassai Magyar Irók.

Kassa, Jun. 20d. 1789.

Ma későn mentem - ki az útfára, mert a' tegnapi éjtfzakázás után méljen el-aludtam; 's azt annyival inkább fajnálom, mivel a' héti - vásár, mikor a' ki-sétálás nékem efzembe jutott, már ofzlani kezdé, és így fokot nem láttam azok közül, a' miket láthattam volna. Tfak-nem fél-óráig tolongván a' pályinkát, vajat, tejet, tojáft, zöldséget és gyümöltsöt
 árú-

áruló külföldi Afzonyok közt, kik köz-
 zül fokaknak zfidós öltözete Nemzetek-
 nek különbözését nyilván mutatta, eggy
 vafat áruló Metzenzöffel kezdettem befzél-
 leni. Ez már bé - rakodott vólt, 's tsak
 azt várta hogy Kotúfsa egynehány zsák
 meg - vett gabonát hordafson - elő, 's örült
 hogy míg emberei elő - kerültek, valaki-
 vel befzélgethete. — Im' ez az, a' mit
 tölle tudok. Abaújnak Szomólnok és Já-
 fzó közt fekvő hegyeiben fekszik mind
 Felső, mind Alsó Mettzenzöff. Ebben a'
 két Helységben van az egész Colonia,
 's három ezstendővel ez - előtt még a' Já-
 fzai Praemonstratenfis Praelatus bírta,
 most a' fundus Religionariushoz van vet-
 ve, 's Cameralis Tisztek által adminiftrál-
 tatik. Sovány határok elégtelen arra,
 hogy őket el - tartsa, 's e' fzerint a' fze-
 gényebbek az ezstendő nagy részét másutt
 töltik - el, 's árkok' hányásával, ortáfsal
 's zfindely - hafogatáfsal kerelik élelmeket.
 Bányájok vafat és ezüftöt 's rezet - is te-
 nem.

tem. Az Afszonyok Német Országból kihozott öltözetek' nemeit ekkorág - is megtartották: a' Férfiak pedig fetét kék posztóból készültt Magyar ruhákban járnak, de közönséges Nyelvek érthetetlen Némettség. — Tiszta levegőjök, egészséges forrás - vizek, főképpen pedig a' fanyarú élet és a' munkáság őket izmos tagúakká, erőfs egészséges emberekké tette. Hi- telefen beszéltetett előttem, hogy egy alsó - Mettzenzefi születésü - - - a' teli hordó bort, melly 180. itzéből áll, fel- emelte, 's belölle jó kortyot ivott.

Kafsa mindennemü eleséggel bővöl- völködik, valamit kívánhatni. A' Szik- szó termékeny környékei, ide számlálván Borsodnak - is egy részét, néki gabonát; a' Zemplényi Hegy - allja; Göntz, Héjtze és Szikszó bort, Kafsának környékei zöldséget, a' Szalántzi erdőség pedig bőv makkolást ad; e' szerint Kaffán vagy ól- tsó lakásnak kell lenni, vagy ha az nin- tsen

tsen, azt nem a' Természet és a' Népef-
ség, hanem a' rendetlen politia tfinálja.

A' fejer köz-nép, melly mind eg-
gyig tóth Leányokból áll, ábrázatjára 's
termetére nézve szép. Mindég lehet két
rútra nyóltz nem rútat fel-tenni: de mots-
kos öltözetek természeti kedvességekből
fokat el-veszen. A' Metzenzöfi és Mifz-
lókai Leányokat és Menyetskéket ellen-
ben kedvesség nélkül való Nationalis Phy-
siognomiájok szint olly könnyen ki-es-
mértetheti, mint a' tóthokat a' közönsé-
ges szökeség. Ötven közt-is nehezen lel-
hetni egyy barna hajú tóth leányt.

Még talám tovább fetrengettem vól-
na a' Vásárlók között, ha egyy Hundsló-
ger (úgy nevezik azt a' hohér legényt
itt, a' ki a' kutyákat öldöfi) töllem nem
mezire embertelen tsapáfiival el-nem ifzo-
nyított vólna. Le-ütötte a' kutyát 's
farkán fogva vitte egyy veres színnel bé-
kent

kentt ernyős lecticára. — Nem jobb volna é a' kutyák' pusztítására más napot rendelni? Miért kell a' falusi gazdák' kutyáit a' Kaffai Tanátsnak pusztíttatni?

Tíz óra tájban fel-mentem a' felső kapu felé, hogy a' nagy - útsza' épületeit, 's a' Város külső fekvését láthassam. — Ezt az útszát Urak' útszájának (Herrn Gasse) hívják, mellyet meg-is érdemel, mert a' házak rajta gustufsál kezdenek újjúlni. Tsak az kár, hogy-gyakorta a' leg-szebb szomszédságban füstös falú házak állanak, 's zfindelyezetekről hofszan nyúlnak, ki az útszára, a' fa-tsatornak. — Külömben igaz architecturái ízt még a' leg-költségefebb épületeken sem találhatni. A' Város-házának facadja olly aranyos mint egy rátz templom: 's a' Toskánai vagy Dóriai Rend simplicitása helyjett, boroftyán fonadékok ékesítik az Altánát tartó Oszlopok' Capitáljait. Így,

az

az igaz tzifrábbak: amúgy mezítelenek lettek volna.

(A' többi következik)

XIX.

LITTERATORI TUDÓSÍTÁSOK.

Az el-múltt 1789. esztend. Februariusnak 13dikán meghaláloza *Palláshy Márton* Úr. Mit vesztett benne a' Haza azok a' Szerentsékek tudják tsak, a' kiket a' Tudomány és Virtus kötele szorofsában kötött vele egyyüvé. Le-mondott a' legfényesebb hivatali-méltóságokról, mellyekhez néki ifjú kora, nagy születése, természetől nyertt 's tsak-nem példátlan szor-

szorgalmatofság által szerzett tulajdonságai útát készítettek, hogy el-vonattatás nélkül tanulhasson; 's hasznos utakat tevé Berlinbe, Göttingába, Londonba, Párisba, Nápolyba, Romába és Velentzébe; 's Európának leg-nagyobb fejeivel szoros barátságban volt. Kerülte a' fényt, még pedig nem azért, hogy kerestessen; hanem azért, mert eléggé Philosophus volt a' Bóldogság' valóságos bírásáért a' szemfényt veszítő tünésről le-mondani. — Bár tökéletesebb Biographiáját iktathatnám valamellyik darabomba.

Júliusnak 28-dikán meghala *B. Orczy Lőrincz* Úr, Generalis Fő-Strázsa Mester és a' Szent István Keresztes Rendjének Commendatora, 's 1785dig Abaujvármegyének Fő-Ispánja. Nem tagadt meg ettől a' Szerentse semmi adományját. Születés; dúzs-gazdagság; a' Fejedelem és Haza előtt való kedveltetés és forró szeretet; külső méltóságok, még pedig nem a' meg-aggott korban; a' leg-józa-

F

nabb

nabb gondolkozás; a' Poézis; a' leg-éremefebb emberek barátságá, — tisztelete; 's nagyra jutott, nagyra nevedő fiak' és Unokák' szemlélése — ki kíván ennyit? ezek voltak azok, a' mik ennek a' Magyar Cincinnatusnak életét irigységre méltónak tették. — Verseiben Philofofiai nyúgodalom, buzgó Hazafiúság és nyájas szelídség lebeg. Ohajthatni hogy valaki Barátjai 's Teremtései között keljen-fel, 's sírhalmára dicső farampót emeljen.

Novembernek 24dikén hala - meg Kis-Csoltói *Ragályi Samuel* Úr 22dik esztendejében, Confil. 's Borsod Vármegyei Első Vice-Ispány *Ragályi Jófef* Urnak első szülött fia. Tanulását Pesthen végezte Prof. *Koppi* Urnak barátságos vezérlése alatt. Anglus méljiség, már-is nevezetes tudomány és a' leg-fedhetetlenebb szív formálta characterét. Hazánk és bizonyosan Litteraturánk - is igen sokat veszte elhalásában.

Föl-

Földi János Úr Pesthen a' Medicinában Doctori székre emeltetett, 's lakását Szatthmár - Némethiben fogta.

Szabó László Úr a' Nagy - Váradi Normalis Oskolától egygy úgráfsal a' Nagy Bányai Gymnasiumba Rhetoricának tanítására vitettetett.

Gellei József Úr, az *iffjabbik Robinzonnak* és *Halló bődög estvéjének* Fordítója, a' Jászberényi Gymnasiumnak Királyi Professorává tétettetett.

Wályi András Úr a' Miskóltzi,

Ivánkay Vitéz Imre Úr pedig az Egrí szakaszában a' Kátsai Tudománybéli Megyének, Nationalis Oskolabeli Királyi Visitatoroknak tétettettek Fő - szolgabírói Characterben; 's e' szerint Ez Egerben, Amaz Miskóltzon vette lakását.

Prof. Dugonits András Úr Etelkát újjobban nyomtattatja. Azok, a' kik ezt úgy nézik, mint közönséges Románt, melly szerelmet tanítani, vagy tsak némelly munkára nem született elmét egyne-

hány unalmas óráitól dajkai dallás formán meg - szabadítani akar, erről a' munkáról igen kantsalúl ítélnék: De nem ez volt az író szándéka. Ő bennünket Atyáinknak régi idejekre akart vissza - vinni; azoknak szokásokat, életek módját, országlásokat 's a' t. tette elinkbe, adagiunkat mentette - meg az el - vesztéstől. Némellyek durvák és a' mostani kényes füleket meg - sértik: de az Árpád' idejéhez nem éppen illetlenek. Az, a' ki ítélve olvas, az ilyeneken nem akad - fel, hanem inkább szívére szorítja lélekben maga előtt lebegő magyar Dugonitsát.

Eperjesi District. Tábla Consiliariusfa Fejér Úr Barclajusnak *Argenisával* készzen van.

Prof. Révai Miklós Úr Amalthaea nevezet alatt készít egygy Periodicus írást.

Horváth Adam Úr nyári éjtszakáit, az az Versekbe foglaltt Magyar Astronomiát, 's aprólékos Verseinek második darabját készíti nyomtatás alá.

Kaf-

Kafsa Nationalis Oskolabeli Királyi Inspector *Kazinczy Ferentz* Úr *Geszner Salamón* írásainak fordítását és a' *Klopstock* *Mésziasdnak* tíz első énekeit, *Hamletet*, *Wielandnak* *Diógeneset* és a' *Rousseau* *Contrat Sociáliját* készíti. A' *Mészias* elibe *Berlíni Rézre - metsző* *Chodowiecki* *Dániel* egy *Vignétet* metfz, mellynek ára 14. arany.

Darvas János Úr *Alpáron* *Abaúj Vármegyében*, (Helytartói *Confil.* *Darvas Ferentz* Úrnak fia) *Schillernek* *Tolvajit* fordítja.

Miskóltzi *Megyebeli* *Nationalis* *Oskolai* *Királyi* *Visitator* *Wályi* *András* Úr *Korabinszkinak* *Magyar* *Országot*, *Erdélyt* és *Croatiát* illető *Geographiai* *Lexiconját* készíti.

Jászberényi *Prof.* *Gellei* *József* Úr *Mendelssohn* *Mófesnek* *Phaedonját* fordítja.

Fehér *György* Úr, *Pozsoni* *Nevendék* *Pap*, *Tafsónak* meg - *szabadított* *Jeruzsalemet* *Olaszból* fordítja.

Kafsa *Prof.* *Szabó* *Dávid* Úr *Vaniernek* *Paraszt* *Majorságát* adja *újjobban* *fajtó* alá.

Kafszai Cameralis Cancellista *Batsányi János* Úr *Ofziánt* fordítja, 's hihető hogy nem fokára ki - botsátja.

Kafszai Rajzolásbeli Prof. *Simai Kristóf* Úr *Comediákat* ír, és azokat nem fokára fajtó alá erefzti.

Theol. Prof. *Öry Filep Gábor* Úr *Zimmermannak a' Nemzeti Büszkeségről* írt munkáját le - fordította. — Theológiára tartozó munkáit, a' kiket azok illetnek, esmérhetik a' *Komáromi Gyűjtemény* tudósítáfaiból.

Julianak Levelei Ovidiushoz Erdélyben fordítottak Németből, de Kafszán jönnek-ki. Ugyan itt vagyon egyy más munka illy nevezettel le - téve: a' *Napnak négy részei*, *Pardini szerint*, Németből; a' *Budai Busa* és *Bélának nevezetlen Notáriusa*. Ha a' Fordító meg - engedéndi, azt az, a' kinek mostan kezénél vannak, közre botsátja.

Prof. *Szabó László* Úr Nagy Bányán, versékben fordította *Gellertnek Pantlikáját*. Talám belé fog mehetni egyyik darabjába

Or-

Orpheusomnak. Horváth Ádám Úr megtoldotta azt egy Dallal, a' régiek' Chórus formájára.

A' *Komáromi Társak* 20. arany jutalmat tettek-fel annak szamára a' ki 1791-dik esztendőre Hazai történeteinknek valamely tikkelyéből oly Tragoediát készít, hogy az németre fordítván Német Theatrumon javallást nyerhet. Ez a' nagy Patriotismus valósággal megérdemli, hogy minden a' ki azt és a' Tudományokat betsüli, maga részéről 10. forintokat esztendőnként fordítson egyéb költsége mellől ezen Társaság' Gyűjteményének hordatására, melly egyéb tekintetekben-is, 's némelly fogyatkozás mellett-is — mert mellyik az az igyekezet, a' mellyben, kívált elejéntén, az nem volna? — valóságos javallást érdemel.

A' *Hadi Történetek Írói G . . — K . .*
és *Z . . .* Urak a' Magyar fegyvernek dicsőségére egy szép rajzolatot metszettek Sambach Bétsi Rajzoló után, Mark Qvi-

rín által. Egy Obeliskus körül, mellynek talp-kövére ez vagyon írva: A' MAGYAR. LOVASSÁGNAK. M. D. CC. LXXXIX. áll a' koronás Magyar Ország's Vitézeink' Neveit tartja; a' fergyverbe öltözött Márs, kardjával a' Székely és más Seregeknek nevekre mutatván; és a' történetet író Historiának Geniusa. Az Obeliskuson túl látszik a' fugárokkal körülvett Ditsőség Temploma, mellynek útjában Hercules a' Hydrát tsapdofsa. A' levegőben az örvendező Hír szárnyall kezébe tartván a' Halhatatlanság gyűrűvé váltt kígyóját és a' harsány kürtöt. — Alan-
tább a' Törökökkel tsatázó Magyar Sereg látszik. *)

A'

---

*) A' Hazafiúi szív nem nézheti tsudálkozás nélkül az illyes Jelenéseket. Mellyik Litteratorunk az a' ki írásaiból meg-gazdagodott? a' ki a' ki-nyomtattatás költségét, néha

A' *Museumnak* már három darabja jöttki 1788dikra. Kár, hogy olly kéfedelmesen követi **eggyik** darabja a' másikat, mert az igen sok jó darabokat foglal magában, 's kivált Erdélyben nagy kedveséggel olvastatik.

SZÉPHALMY.

F 5

XX.

néha tetemesen, meg ne érzette volna? — És még is mégyen a' dolog. — — Hazafiak, tsak fegedelmet! tsak fegedelmet! tsak könyveinket vegyétek, meg - mutatjuk majd mennyire mehetünk.

XX.

A'

TÖRVÉNY-SZABÁSRÓL.

(Roufseanak Gouvernement de Po-
logne nevű Irásából *))

Ha a' Rómaiak és Görögök történeteit olvassuk, alig hihetjük-el, hogy más világba, más fentebb nemű Valóságok köz-
zé nem ragadtattunk. Miben lehet ő-hoz-
zá-

*) Ezt a' fordítást Orpheusomnak második da-
rabjára készítettem; de üretség maradván az
elsőnek 6dik árkusában, nem tudtam maga-
mat halasztására meg-határozni. Látsák
ebből Olvasóim, hogy Roufseau nem éppen
olyan bolond ember, mint a' millyennek
ötet — — — — — Úr kiáltozza; kerefztyén
Con-

zájok a' Frantzot, Anglust, Mofzkvát hasonlítani? femmiben sem, az eggy testálláson kívül. Az ő tsudállást érdemlő tselekedeteket mesés nagyítáfsoknak gondoljuk; mert hogy - is hihetné törpe növésű lélek hogy valaha olly nagy ember lehetett? De akár mit gondoljunk, tsak ugyan nem költemény az, hogy ők vóltak, és hogy színt ollyan nemű emberek vóltak, mint mi vagyunk. 'S mi tehát az, a' mi bennünket arra a' nagyság gráditsára fellépni nem enged? A' fok bé-fzitt helytelen - vélekedés, praejudicium, alatsony gondolkozásaink, 's a' kedv-tóltés, 's hasznon 's elő-menetelen kapkodó nemtelen egois-

---

Conscientiositásból és Papi gyűlölségből nem olvasván írásainak, (mellyek kezeim közt 30. részben vannak) tsak eggy ferátis, minekutánna Zaubesnigből felölle egyet 's mást olvasott. Igy vagdalkózik az, a' ki hagymázban fekszik, el-hevültt képzelődése' Bajnokjaival.

egoismus, melly minden szívbe bé - szí - várgott azon idéetlen neveltetés által, a' mellyet az okofság meg - nevet.

El - nézem a' most élő Nemzeteket. Mindenik között híres törvény - változtatókat, igazítókat, zavarókat lelek; de hol a' Legislator? — A' Régiek közt három nevezetést találok, a' kik a' közelebbről való meg - tekintést érdemlik. **MÓSEST, LYCURGUST és NÚMÁT.** Mind a' három olly tárgyak körül foglalatoskodott leg - inkább, mellyeket a' mi eruditus Politicusaink meg - katzagnak; 's mind a' három olly - tellyesedést látott, a' mellyet lehetetlennek gondolnánk, ha kétségbe hozhatatlan bizonyságaink nem vólnának erántok.

MÓSES egy lehetetlennek gondoltatható szándékhoz fogott, 's véghez is vitte szerentséfen. Egy csoport el - nyomtatott, szerentsétlen, szökevény emberből, kiknek sem fegyverek, sem kézi

me-

mesterségek, sem elméleti nevezetes tehetségek, sem bátor lelkek nem vólt, a' kik egy talpalattnyi földdel nem bírtak, egy külön-szakadt, új fokaságot, sőt ebből a' szolgálathoz szokott bujdosó Népből egy Nemzetet, egy szabad Népet tfinált; 's míg ez a' Pufztában ide 's tova bolyongott, 's tsak annyija sem vólt a' hová fejét le-hajtsa, azt az állandó alkataft adta néki, a' mellyben az időnek, a' változandóságnak és Ellenségeinek bofszúságára, öt-ezer esztendőök ólta áll meg-bomolhatatlanúl, 's a' mellyben azt még mai napig is látjuk, ha bár a' Nemzet a' maga régi alkotásából ki-fordúlt, 's el-fzédelt is.

Hogy a' Zfidóság az idegen Nemzettekkel egyé ne váljon, 's öfzve-ne zavaródjon, olly rend-tartáfokat állita-fel közöttte, a' mellyek ezt amazokkal öfzve nem köthették. Számtalan innepeket, tzeremoniákat parantselt; ezer meg ezer mó-

módon kötözte-meg, hogy mindég marokban tarthassa, 's az ő Népe minden más Nemzetek közt idegen legyen, és ha mindég együtt laknának-is, az maradhasson. Azon rokonságbeli szövetségek, a' mellyeket közöttök fel-állított, arra szolgáltak, hogy soha a' szomszéddal ne közösködjenek, 's öszve ne kortfosodjanak. Ez az igaz oka, hogy ez az igenkülönös Nemzet, annyiszor el-tapoztatva, annyiszor járomba verve, el-széledve is, tántoríthatatlanul meg-állván törvényjei 's szokásai mellett, el-szórva más Nemzetek közt mostanáiglan vagyon-fen, és szokásaiban törvényjeiben 's tzeremoniáiban fen - is lesz nem gondolván másoknak meg-vetésével, üldözésével, valamíg farkalatjából ki nem fordul a' Világ.

A' LYCURGUS munkája egyéb féle volt. Ő egy oly Népet igyekezett meg-nemesíteni, e' mellyet az el-nyomás és a' gonofzság (az el-nyomásnak, szolgai-
ság-

ságnak természetes következése) el-aljasított. Ő ennek nyakába olyan vas jármat vetett, a' melyet még soha sem hordott egy Nép - is; de a' mellett megkedveltette, szerettette ezt a' jármot véle, midőn őt meg-pihenni sem hagyta. A' Hazát szemléltettet e vélek törvényjeiben, játékaiban, házában, szerelmében, mulatságos vendégségeiben. Egy szempillantáig sem hagyta őket magoknak; és ezen meg-tágúlni nem tudó szorításból, melyet ő a' maga nemes tzélja által olly nemisé tette, származa az a' forró hazafiúság, a' melly a' Spartaiaknak mindenkor a' leg-hevesebb, sőt egyetlen indítajok vala, és a' melly őket az emberiség határozatajánál feljebb emelte. Sparta kitsíny volt; egy kis Város vala az tsak de bölts fel-állításával annyira jutott, hogy az egész Graeciának törvényeket osztta; Anyavárosa lett, 's meg-rázta Perziát. Sparta volt az a' melegítő pont, a' honnan

min-

minden felé ki sugárzott a' leg-bőltsebb
legislatio.

Azok a' kik NUMÁBAN nem látnak mást, hanem tsak vallásbéli tzeremoniák 's rendelések fel-állítóját, nem esmérik ezt a' nagy Embert. Numa vólt az igazi Alkotója Rómának. Ha Romulus nem tfinált volna egyebet azon kívül hogy egy tsoport bitangot öszve-gyűjtsön, kiket egy közép szerű erő-is vifsza-verhetett vala, nem állhatott volna-fel az ő igyekezete. Numa vólt az, a' ki a' Romulus munkáját tökéletességre vitte, az említett gyűlevész tsoportot nem annyira törvény által, a' mellyre az ő mezei szegény vóltoknak nem vala szüksége, mint nyájas szelíd szoktatások által, melly egyikét a' másiká eránt, 's mindnyájokat hazai földek eránt vonszá, egy el-válthatatlan tárfaságba szerkeztetvén, 's egy Haza tagjaivá 's Polgárjaivá tévén; leg-inkább pedig az által hogy haszontalan sőt babonás

nás

nás tzeremoniájával 's rendeléseivel szent városának tekintetet, fényt adott, a' mellynek hafznos fikerét olly kevesen akarják meg - esmérni, és a' mellynek még Rómulus, a' kegyetlen vérengező Rómulus, vetette - meg első talp - kövét.

Eggy úton jártak a' régi Törvény - szabók mindég. Mindenike olly kötelet keredett, a' melly a' Pólgárt a' Hazához, és a' Pólgárt a' Pólgárhoz szorította; 's fel is találta azt majd házi szokásaikban, majd Vallásbeli tzeremóniáikban, mellyek mindég tsak az ő Nemzetjeknek tulajdonok vala, majd közönséges játékaikban, hol a' Népnek nagyobb része öfzve - gyülekezni szokott; majd birkozó gyakorlásaikban, mellyekben, erejeken 's gyorfaságokon felyül, büszkeségek 's önnön - magok betsüllése - is nevedett; 's játék színjeikben, hol Elejeknek nemes tetteik szemek elibe terjesztetvén, szerentsétlenségek, férfiúi bátorságok, gyözedelmek.

el-hatottak szívekre, 's a' leg-nemesebb vetélkedésre buzdítván - fel őket, Hazájokhoz szorították, mellyet a' Nép' Igazgatói mindég előttök tartottak. Erre valók voltak a' Homerus Versei, mellyek az egész Nép előtt hangosan mondattak el; erre az Aeschylus, Sophocles és Euripides Tragoediái; erre valók azon jutalmak, mellyekkel a' riadozó Nép kéz-tsattogatófai alatt a' Játékok' Győzedelmesei megkoronáztattak, és a' mellyek a' Népet szünetlen vetélkedésre 's a' ditsőség után való kapkodásra gyúlasztgatván, méréségeket olly magafságra ragadták, hogy annak mi mostan csak árnyékát sem láthatjuk. — A' mi törvényeink arra valók, hogy bukjunk-meg Fejedelmeink előtt, vaktában tellyesítsük a' mit parantsolnak, másnak a' zsebjéből - ne lopjunk, 's gazdagon fizessük a' Haza tolvajit. Öfveggyűléseink egyedül a' Templomban esnek-meg, olly isteni tisztelet végett, mellyben nem lelünk semmit, a' melly bennünket

Nem-

Nemzeti külömbségünkre 's Hazánk' szerezetére emlékezteffen ; — vagy játék-színeinkben, mellyeknek kapuit pénz - fizetéssel nyithatjuk - meg, 's a hol el-puhútt Játzóink tsak szerelemről tudnak szólni, vagy haszontalan, üreks, 's erköltsöt vesztegető tsevegést visznek - véghez ; — vagy olly közönséges innepléfeink alatt, hová a' meg - vetett Népnék közelíteni nem szabad, 's a' mellyeken a' közönséges javallás vagy gánts számba sem vétetődik ; — 's azon erköltsökre veszedelmes helyeken, hol a' puhaság és feslettség lakozik, a' mellyek arra való, hogy ottan titkos vétkes szövetségeket köthessünk, 's hogy magunk közt meg - hasonljunk. Támasztják é fel ezek bennünk a' hazai szeretet? — —

KAZINCZY.

XXI.
GRAMMATICAI
JEGYZÉSEK.

Az *a'* genitivusban *azé*; dat. *aznak*, az Euphonia miatt *annak*; ablat. *axtól*, *a'* most mondott ok miatt *attól*; hol veszi hát magát az accusativusban az *axtat* az *axt* helyjett, minden analogia ellen? — Illyen éppen az *ötet*, az *öt* helyett. — Ez annyira szokásba jött, hogy hibáságát kevesen veszik észre. De az ok nélkül támadott szokás nem teheti *a'* helytelent helyesé; és *a'* ki egész szorgalommal tisztogatja munkáit, illő hogy az illy gyomot belőlök ki-hányja.

2.) *Azomban* az *axon*-tól jő, és így nem *azomban*.

3.) *Tö-*

3.) *Töle*, nem *tölle*, *véle*, nem *vélle*; *nála*, nem *nálla*; mert ezen ragasztéktól jö: *töl*; *el*; *nál*; — nem *töll*, *ell*, *náll*.

4.) *Eggy* két *g*-vel, az az keményen, íratatik. Így láthatod ezt az Apáczai Tsfere János Encyclopaediájában; így Zrínyi Miklósnak Syrenájában. — RAJNIS és RÉVAI rövidnek tartják, honnan azt látom, hogy Vas-Vármegye úgy mondja. — Erdélyben, Biharban, Borsfodban, Pesth - Vármegyében, Abaújban, Sáros-Patakon kemény.

5.) *Hely*, Erdélyben és Magyar Országoknak fok környékeiben kemény.

6.) Ha *a'* keményen ki - mondott *ly*, *ny*, *ty*, jól íródik így: *nyy*, *tty*, *lly* — jól íródik pedig *a'* bé - vett szokás (szerint, és senkinek sem jutott eszébe hogy az első *n*, *t*, *l*-t az *y*-nnal öfzve - olvadt

máfodik *n*, *t*, *l*-től meg-szakasztva olvasása, nem jól íródik é a' *ggy* és *szs*? — juthat é valakinek eszébe hogy az első *g* és *s* betüt a' két utolsóbbtól megszakasztva e' fzerint olvasása, mint a' következő szókban: *meg - gyújtom*; *veres szőnyeg*. — Az elsővel él Pétzeli Úr is; a' máfikkal szeltében élnek a' Hadi-Történetek meg-betsülhetetlen Írói, D. Földi, Horváth Ádám, Kazinczy, a' Pozsonyi Papság 's, a' mint azt tulajdon kezével írtt Leveleiből látom, maga Báró Ráday is.

7.) Athénét rofszúl 's minden ok nélkül nevezte *Bód Péter Athenásnak*. Görögül *Aθηναι*; Deákul *Athenæ*; és így vagy *Athéna*, vagy *Athene*; de nem *Athenás*.

SZÉPHALMY.